STICHTING

APRIL 2010

FORT ORDONNANS

UITGAVE: NEDERLANDS MILITAIR KUSTVERDEDIGINGSMUSEUM "FORT AAN DEN HOEK VAN HOLLAND"

Warrige oorlogsdagen in Hoek van Holland en het Westland!

Hoek van Holland en omgeving vormden het toneel van verwarrende troepenbewegingen bij het begin van de Tweede Wereldoorlog. Daarover handelt het project 'Door toeval verbonden' dat op 29 april zal worden gepresenteerd tijdens de Kunstborrel in het Fort aan den Hoek van Holland. Het project omvat een dichtbundel, een lesbrief, een kennistest en een docentenhandleiding. Bovendien is er op de website van het Fort plaats ingeruimd voor informatie over het project en achtergronden. Het project wordt gestart in het kader van de herdenking van het begin van de oorlog, nu 70 jaar geleden.

Initiatiefnemer voor het project is Hoekenees Ed van Berkel, die 21 gedichten schreef over de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog en de eerste oorlogsdagen. De gedichten variëren in stijl, en beschrijven niet alleen naar de gebeurtenissen van toen, maar leggen ook een rlatie met het heden, en dan met name met het geweld tijdens Sunset Grooves.
Alle gedichten zijn geïllustreerd met pentekeningen van Geert Vinke, die daarvoor waar mogelijk gebruik maakte van historisch beeldmateriaal. Vooral de oudere Hoekenezen zullen de geschetste locaties herkennen.

Lesmateriaal

Naast de dichtbundel is er een lesbrief, bedoeld voor het voortgezet onderwijs, waarin de leerlingen aan de hand van de gedichten en onder verwijzing naar het internet en de website van het Fort meer te weten komen van de bijzondere gebeurtenissen van 70 jaar geleden. Voor de basisschool is er een kennistest ontwikkeld, die kan worden gedaan aan de hand van de informatie op de website van het Fort. De lesmaterialen zullen door het Fort aan den Hoek van Holland worden gebruikt tijdens excursies naar het Fort.

Ontmoeting

Tijdens een bijeenkomst op 18 mei bij Humanitas vindt ook een daadwerkelijke ontmoeting plaats tussen heden en verleden: de tachtigplussers die zijn geïnterviewd voor de dichtbundel gaan er in gesprek met schoolkinderen, de tieners van nu. Daarbij zullen enkele gedichten worden gepresenteerd, onder meer als rap, en gaan de leerlingen zelf aan de slag met de thematiek van oorlog en geweld.

Restauratie Fort in vogelvlucht!

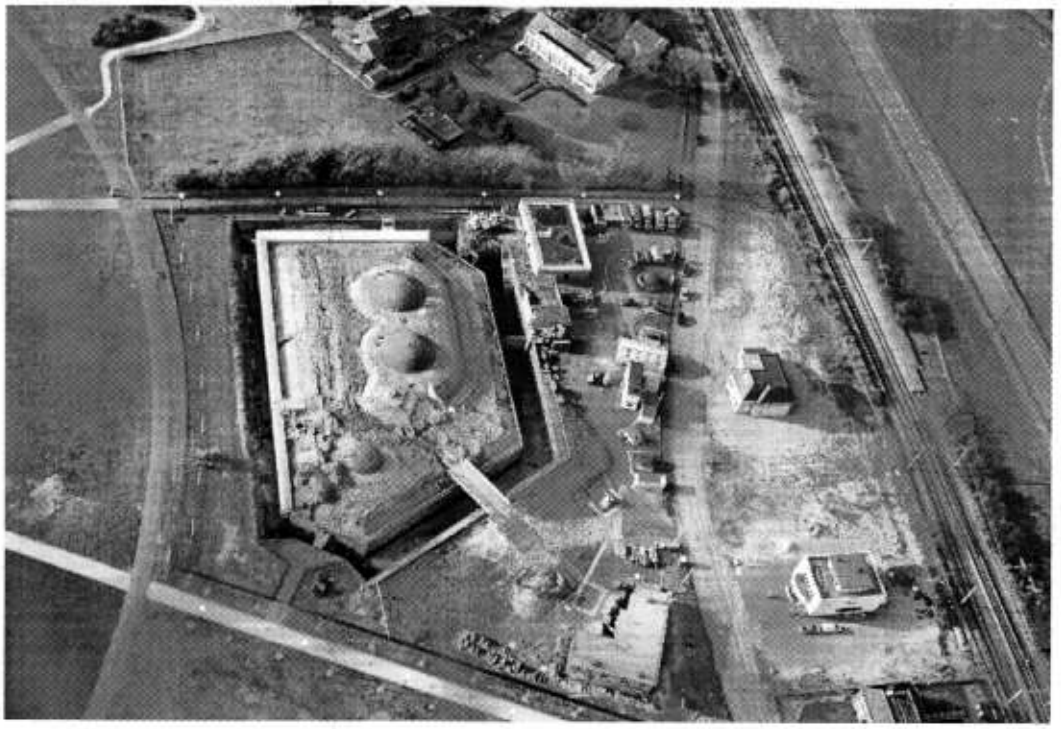

Een foto van een passerende vliegenier die goed weergeeft waar de restauratiewerkzaamheden op het Fort terrein plaats vinden.

INHOUD

2 De geschutstorens

3 Vergeten ramp (3) Hoek van Holland

4 In memoriam

Enige tijd geleden ben ik in contact gekomen met Henk Tol, vrijwilliger bij Fort IJmuiden. Hij is een enthousiaste medewerker van de Werkgroep Historisch Onderzoek Forteiland IJmuiden. Daarnaast kan hij prachtig tekenen.
In 2003 heeft hij samen met Ger van der Burg een mooi boekje gemaakt met de titel: "De Wachter tussen de Pieren. Kustfort IJmuiden". Ook in dit boekje heeft hij de illustraties verzorgd.
Nadat de collega's van Fort IJmuiden, waaronder Henk, begin vorig jaar een bezoek aan ons fort brachten ontstond het idee om Henk te vragen een opengewerkte tekening van onze 24 cm geschutstoren met pantserkoepel te maken. Nadat hij uit ons archief de officiële tekening van de Fa. Krupp had gekregen is hij aan de slag gegaan. Het resultaat ziet u in dit artikel. Dankzij de tekening van Henk is het mogelijk om u te laten zien hoe de 24 cm toren als onderdeel van de hoofdbewapening van ons fort eruit zag en hoe deze functioneerde. De originele tekening is te zien in de koepelruimte.

De geschutstorens van het Fort aan den Hoek van Holland.

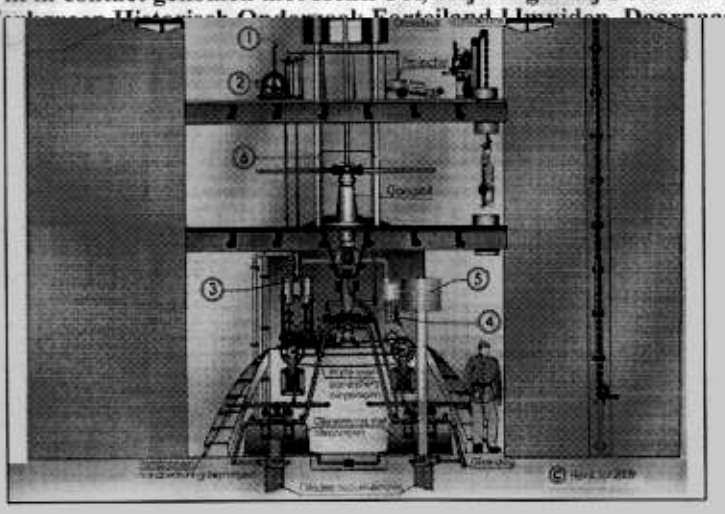

De drie geschutstorens met de pantserkoepels vormden het hart van het pantserfort.
De torenmuren van de A en B koepel zijn tot 11.05 m +AP opgetrokken uit ronde gemetselde muren van 2.9 m dikte. Van 11.05 m +AP tot 12.25 m zijn de muren opgetrokken als borstwering met een dikte van 1.15 m aan de binnenzijde (zgn. elke borstwering was een zware rolbaan aangebracht waarover de zware rollenkrans van de pantserkoepel kon draaien. Op deze rollenkrans lag de pantserkoepel die 360° draaibaar was.De drie pantserkoepels lagen als grote helmen samen met hun voorpantsers op de geschutstorens. Die geschutstorens waren zodanig uitgerust dat de kanonnen onafhankelijk van elkaar konden opereren. Elke geschutstoren had zijn eigen projectiel-, kruit - en kardoezenmagazijnen, zijn eigen machines en zijn eigen stuksbemanningen. Indien er een geschutstoren zou worden uitgeschakeld konden de andere torens zelfstandig doorgaan met de strijd.

De pantserkoepels waren gemaakt van hardgegoten ijzer en hadden een wanddikte van 1 meter. Zij waren gemaakt in de fabriek van "Gruson" te Buckau-Maagdenburg te Duitsland. De vloer van de koepel bestond uit een plaatijzeren onderbouw, het koepelraam. De drie koepels draaiden via een zware rollenkrans over een zware rolbaan die op de bovenkant van de torenmuren bevestigd was.

De inrichting van de koepels.
In elke pantserkoepel bevonden zich een mangat, richtgat met vizierinrichting, een commandostoel, twee kanonnen met ijzeren affuiten, ijzeren ramen ingericht tot minimaal schietgat en hydraulischebeweging door middel van accumulatoren, twee hydraulische aanzetters, een hydraulische koepelrem, twee hijskranen met hijstoestel en hijskokers en vier houten kardoesbakken. Onder de A- en B-koepel stonden, op de vloer van de koepelverdieping, elk twee zware Krupp kanonnen van het type getrokken achterlader, gemaakt van staal, kaliber 24 cm - lang 30. (loopdoorsnede 24 cm en looplengte 24 x 30 cm = 7,20 m). De loop van een 24 cm. kanon woog, samen met het sluitstuk **19.000 kg**. Het gewicht van een vuurmond van 24 cm. (één kanon met affuit en koepelraam) bedroeg **42.570 kg**. Een complete pantserkoepel voor het 24 cm geschut woog totaal, inclusief kanonnen, koepel, pantserdelen, raderwerk en stoommachines **9.000.000 kg. of 9.000 ton**. Dit was het enorme gewicht welk op de fundering van de koepel drukte.De kleinere C- koepel was voorzien van twee Krupp kanonnen van het type getrokken achter-lader, gemaakt van staal, kaliber 15 cm - lang 30. (loopdoorsnede 15 cm en looplengte 15 x 30 cm = 4,50 m.) De loop van een 15 cm kanon woog, samen met het sluitstuk **4.150 kg.** Een vuurmond van de C-koepel (loop met affuit) woog **9.362 kg.** Het totale gewicht van een kanon met sluitstuk, affuit en koepelraam was **12.672 kg**.
De kanonnen waren gemaakt in de kanongieterij van Alfr. Krupp. A.G. te Essen . Men kon met de kanonnen van de A- en B-koepel pantsergranaten van 215 kg per stuk afvuren en kartetsengevuld met 1500 kogels, totaal gewicht 160 kg per stuk.
Voor de kanonnen van de C-koepel beschikte men over pantsergranaten van 51 kg per stuk en kartetsen gevuld met 472 kogels, totaal gewicht 51 kg per stuk. Het bereik van alle zes kanonnen was **7.500 tot 8.000** meter, waarvan **6.500 meter effectief pantser doorborend**. Dit betekende dat men op een afstand van 6.500 meter een pantser- of pantserdekschip tot zinken kon brengen.
De A- en B-koepel draaiden op stoomkracht en de C-koepel op handkracht met hulp van een gangspil. In geval van nood konden ook de A- en B-koepel, door over te schakelen op een gangspil, op handkracht worden gedraaid.
Het heffen en dalen van de kanonlopen gebeurde hydraulisch met een oliedruk van 60 kg/cm2. Deze oliedruk werd opgebouwd door accumulatoren en stoomaangedreven pompen. Door middel van een aantal kranen kon men de druk regelen. De stoommachines met hun ketels, de kolenbergplaatsen en de grote accumulatoren stonden op de begane grond, in de nabijheid van de A- en B-toren.
Van deze werktuigen liepen zware assen via tandwielen samen met de olieleidingen langs de gangspilverdieping en de projectielverdieping naar de koepelverdieping. Vanaf de begane grond persten de grote accumulatoren de olie via leidingen naar de diverse verdiepingen.
Deze accumulatoren kon men oppompen met een pomp die met hand- of stoomkracht kon worden bediend.

De stoommachines.
Op de begane grond van het fort waren stoommachines opgesteld voor de volgende doeleinden:

Het draaien van de pantserkoepels A en B,

het bewegen van de pompen om de hydraulische accumulatoren met olie te vullen,

voor het aandrijven van de machines voor het ontsteken der elektrische torpedo's,

voor het aandrijven van de machines voor elektrische verlichting (dynamo's).

(Vervolg op pagina 5)

Vervolg en laatste deel "de ondergang van het 7th Cruiser Squadron".

Thuiskomst van de U 9.

Die dag loopt de U 9 de haven van Helgoland binnen en meert om 13.35 uur af. In Duitsland was men uitzinnig van vreugde. De U 9 en haar bemanning krijgen een helden welkom. Op een vraag aan Weddigen hoe het was tijdens de aanval antwoord hij: "Verschrikkelijk, die vele met de dood worstelende mensen". Kapitänleutnant Otto Weddigen wordt onderscheiden met het IJzeren Kruis Ie en IIe klasse en hele bemanning van de U 9 krijgt het IJzeren Kruis IIe klasse. De U 9 krijgt het recht om het IJzeren Kruis op de commando toren te voeren. Hierop schildert de bemanning het IJzeren Kruis op de buitenkant van de toren.

Op donderdag 24 september maakt de Duitse Seekriegsleitung officieel het volgende bekend:

"De Duitsche onderzeeër U 9 heeft 15 zeemijlen ten Noordwesten van Hoek van Holland de Engelsche gepantserde kruisers, Aboukir, Hogue en Cressy aangevallen en alle drie doen zinken. Van de Engelsche bemanning zijn meer dan twee derden verdronken. De rest is door Engelsche en Hollandsche schepen opgenomen en grootendeels naar Holland gebracht. Duitschland heeft bij dezen aanval geen enkele man verloren. De onderzeeër is onbeschadigd teruggekeerd".

Duitse prentbriefkaart met Kapitänleutnant Otto Weddigen

De begrafenissen van de slachtoffers.

Op donderdag 24 september om 12 uur is in IJmuiden de Engelse marineman P. Green met militaire eer begraven. Tijdens de begrafenis is er een detachement marinemensen van de kanonneerboot Hr.Ms. Brak bij de groeve aanwezig. De Engelse predikant ds. J. Chambers houdt een toespraak evenals de Engelse vice-consul en de commandant van het marinedetachement. Het marinedetachement geeft drie geweersalvo's in de lucht: eenmaal bij het arriveren van de stoet op de begraafplaats en twee maal boven de groeve, waarboven de kist staat. De kist is bedekt met de Engelse vlag.

Op vrijdag 25 september worden de stoffelijke overschotten van de vijf Engelse marinemensen met militaire eer op de begraafplaats te 's-Gravenzande ter aarde besteld. (Hoek van Holland is sinds 1 januari 1914 gemeente Rotterdam maar beschikt nog niet over een eigen begraafplaats).
De begrafenis wordt geregeld door kapitein J. Kloosterhuis, commandant van het 'Fort aan den Hoek van Holland'. De Engelse regering vergoedt alle kosten.
De soldaten die de rouwstoet begeleiden en de plechtigheid verzorgen zijn afkomstig uit het 'Fort aan den Hoek van Holland'. Alle soldaten zijn gekleed in marstenue.

De rouwstoet vertrekt om 9 uur uit Hoek van Holland.
De stoet wordt vooraf gegaan door een exercitiepeloton van 12 soldaten en 'n onderofficier. Hierna volgen een tamboer en een pijper die treurmuziek spelen. Dan volgen er drie paard en wagens met de stoffelijke overschotten. Op de eerste wagen één kist en op de tweede en derde wagen elk twee kisten. Het zijn eenvoudige kisten van without, bedekt met de Engelse vlag.
Achter de eerste wagen lopen 2 onderofficieren van de Koninklijke Marine, 2 onderofficieren van het Korps Torpedisten en 2 onderofficieren van het Korps Pantserfort-artillerie. Achter de twee andere wagens lopen manschappen van beide korpsen. Achter de laatste wagen lopen zestig dragers. Voor iedere kist twaalf. Dit detachement is voor de helft samengesteld uit soldaten van het Korps Torpedisten en voor de helft uit het Korps Pantserfort-artillerie.
Zij worden gevolgd door een detachement van vijftig man onder bevel van de 1e Luitenant der Artillerie, C. Erpenbeek de Wolff. Hierna komen drie volgrijtuigen met militaire- en burger autoriteiten, onder andere de Engelse gezant Sir Alan Johnstone, de fortcommandant, kapitein J. Kloosterhuis en de heer C.F. Jas, commissaris van Hoek van Holland, hoogste burgerautoriteit van Hoek van Holland.

Om 10 uur arriveert de stoet op de begraafplaats aan de Naaldwijkseweg te 's-Graven zande. Bij de groeve geeft het exercitiepeloton een geweersalvo in de lucht. Hierna leest de Engelse predikant, rev. Coryton uit Rotterdam enkele stukken uit de bijbel. Vervolgens wordt er gesproken door ds. Ruysch van Dugteren, Ned. Herv. predikant en ds. Hairingen, Geref. Predikant, beiden uit 's-Gravenzande.

Hierna laat men de kisten in de groeve zakken en geeft het exercitiepeloton twee geweer salvo's. Eén maal in de lucht en één maal op het graf. Op het graf legt men een groot aantal bloemstukken.

Begrafenis te 's-Gravenzande.

Nu de stoffelijke overschotten weg zijn wordt de loods van de HAL ingericht als noodhospitaal.
Er worden 16 gewonde Engelsen ondergebracht. De drenkelingen maken het redelijk goed. De ergste zieke is weer zover opgeknapt dat hij weer goed kan eten.
De andere drenkelingen zijn ondergebracht in de 3e klasse wachtkamer van het station Hoek van Holland - Haven. Voor alle drenkelingen is inmiddels burgerkleding gebracht. Ook de geredden uit Hoek van Holland worden nu overgebracht naar het interneringskamp in Balk.

Nu volgt op regeringsniveau druk overleg over de positie van de geredde Engelse marine mensen. Men besluit dat het, op grond van het verdrag voor de toepassing van het 'Verdrag van Genève op den zeeoorlog' van 1907, onjuist is om de Engelse marinemensen in Nederland vast te houden. Men is namelijk van mening dat het hier gaat om schipbreukelingen in plaats van krijgsgevangenen. Door de regering wordt nu aan de Engelse legatie te Den Haag bericht dat de geredde bemanningsleden van de drie pantserkruisers volkomen vrij en gasten van de Nederlandse regering zijn. Binnenkort zullen zij naar Engeland vertrekken.
Ondertussen spoelen er nog met enige regelmaat lijken en wrakstukken aan op de Nederlandse kust. De kust wordt door de politie bewaakt.

Rouwstoet op de Strandweg te Hoek van Holland.

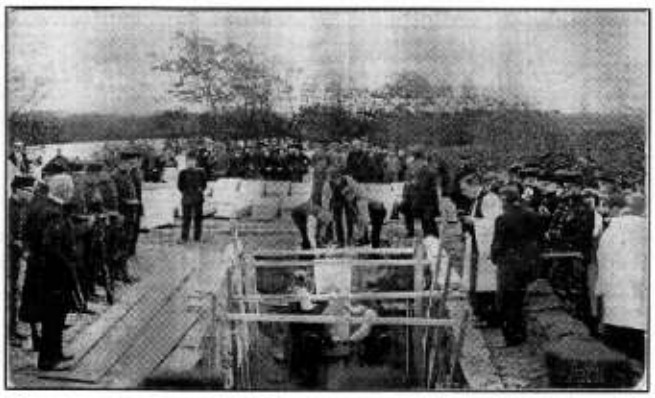

Begrafenis te 's-Gravenzande.

Fotografen zijn aangesteld om de aangespoelde lijken te fotograferen zodat men later de identiteit kan vaststellen.
De stoffelijke overschotten worden op diverse begraafplaatsen begraven. Onder andere te Loosduinen en Rotterdam.
Uiteindelijk zijn 59 stoffelijke overschotten van zeven begraafplaatsen in Zuid Holland verzameld en overgebracht naar de begraafplaats te 's-Gravenzande waar zij werden bijgezet in een massagraf.

Op 25 september brengt de blazerschuit SL 6, een visserschip van Stellendam, vier reddingsloepen van de kruisers binnen. Zij werden leeg aangetroffen in de omgeving van het lichtschip Maas. De marine neemt de sloepen in beslag. De schokker Scheveningen 20 en een motorboot uit Maassluis brengen de stoombarkas van de Cressy de Berghaven van Hoek van Holland binnen. Het scheepje werd leeg op ongeveer 20 zeemijl uit de kust aangetroffen en zou nog vele jaren dienst doen bij de Koninklijke Marine onder de naam Hr.Ms. Cressy. Eind september 1914 vertrekken 286 Engelse marinemensen per schip vanuit Vlissingen naar hun moederland.

Conclusies.

Als men in Engeland de balans op maakt van de ramp dan telt men naast de drie verloren gegane oude pantserkruisers een verlies van 1460 marinemensen, waarvan 60 officieren. Een groot deel van de mannen van de RNR (Royal Navy Marine Reserve) zijn oudere zeelieden afkomstig van de visserij en koopvaardij. Vele van hen kunnen niet zwemmen omdat zij dat nooit hebben geleerd.

Verder eist het koude zeewater, waarin de mannen uren moesten ronddrijven, haar tol. Het verlies van de drie oude pantserkruisers zal de slagkracht van de Royal Navy nauwelijks verminderen maar het verlies van zoveel mensenlevens is een drama. De marineleiding in Engeland is ontsteld dat een onderzeeboot in zo'n korte tijd drie pantserkruisers tot zinken kan brengen. Er ontstaat nu een heftige discussie over de verandering in de strijd ter zee. Men heeft de mogelijkheden van het nieuwe wapen, de onderzeeboot, flink onderschat. Men beseft nu dat men terdege rekening moet houden met het Duitse onderzeeboot wapen. Uit het onderzoek blijkt dat de schuld van de ramp in de eerste plaats bij de oorlogsstaf van de Admiraliteit lag. De schepen hadden nooit zonder de begeleidende torpedobootjagers mogen surveilleren en hadden hun patrouille moeten afbreken. Het tot zinken brengen van de Aboukir is het gevolg van een voorval tijdens een patrouilletocht. Het tot zinken brengen van de Hogue en Cressy is het gevolg van het bijdraaien en stoppen om de opvarenden van de Aboukir te redden. Dat had nooit mogen gebeuren.

De Admiraliteit geeft naar aanleiding van de ramp nu orders uit dat grote oorlogsschepen niet meer zonder begeleiding mogen patrouilleren. In het geval dat andere oorlogsschepen of koopvaardijschepen schade oplopen door mijnexplosies of aanvallen door vijandelijke oorlogsschepen zijn deze schepen op zichzelf aangewezen. De grotere oorlogsschepen mogen niet meer bijdraaien en stoppen om overlevenden van andere schepen te redden.

In memoriam

De werkgroep Oudgedienden heeft in de achter ons liggende periode de hier volgende kennisgeving van overlijden ontvangen :

De heer **Arie Dingenouts**
Geboren 17 november 1928 – overleden 8 maart 2010
Oud Gediende van de Koninklijke Marine,
Lichting 1948, als zeemilicien mijnenwachter 2e Klasse.
Hij is in 1953 enkele weken werkzaam geweest in het Fort.

Als bestuur en werkgroep-oudgedienden hebben wij de respectievelijke nabestaanden onze oprechte deelneming betuigd met dit onherstelbaar verlies.

Tot slot.

Met Kapitänleutnant Otto Weddigen loopt het een half jaar later niet goed af. Hij krijgt het commando over de onderzeeboot U-29 en bevindt zich op 18 maart 1915 op de Noordzee. Hij neemt daar deel aan een aanval op de Engelse oorlogsschepen van het '4th Battle Squadron of the Grand Fleet'. Tijdens de aanval maakt het slagschip HMS 'Dreadnought' zich los uit het vlootverband en ramt de U-29 die op dat moment midden tussen de Engelse oorlogsschepen vaart. De U-29 wordt met de ramsteven van de Dreadnought midscheeps geramd en bijna uit het water getild. Hierna breekt de U-29 doormidden en verdwijnt met alle opvarenden in de diepte.

De wrakken van de drie pantserkruisers worden in juli 1955 gevonden door een Duitse bergingsfirma. Ze zijn verspreid over een oppervlakte van ongeveer 650 meter, 23 zeemijl uit de Nederlandse kust, op een diepte van 24 tot 26 meter. Omdat de wrakken op een kleibank liggen, die zich ongeveer 11 meter boven de zeebodem verheft, waren de oorlogsschepen niet uit elkaar geslagen of in de zeeboden verzand.
Na moeizame werkzaamheden kon men grote delen van de schepen bergen. De wrakstukken werden naar Duitsland overgebracht om als schroot door de Duitse industrie te worden verwerkt. Zo kreeg Duitsland na ruim 40 jaar toch nog de drie Engelse kruisers in handen.
De plaats waar nog steeds delen van de schepen op de zeebodem liggen is een geliefde plaats voor sportduikers en berucht bij bemanningen van vissersschepen omdat hun netten daar vast kunnen gaan zitten.

Op de begraafplaats van 's-Gravenzande kunt u, achter in de hoek, nog steeds het massagraf met daar omheen een aantal individuele graven zien van de opvarenden van de Cressy, Hogue en Aboukir. De graven worden gemarkeerd door een groot wit stenen kruis met daarop afgebeeld een bronzen zwaard.
Dit is het zogenaamde 'Cross of Sacrifice'. Dit symbool wordt geplaatst op alle Britse erevelden van meer dan 40 graven.

Cross of Sacrifice op de begraafplaats te 's-Gravenzande.

(Vervolg van pagina 2)

De gangspilverdieping.
Op de bovenverdieping van het fort bevindt zich de gangspilverdieping (7 m + AP)
Op deze verdieping bevond zich in het midden van de vloer een gangspil. Dit gangspil diende voor het handmatig aandrijven van het draaimechanisme van de pantserkoepel. Het gangspil bestond uit een verticale holle spil (cilindervormig) met aan de bovenzijde spaakgaten voor de handbomen.
Aan de onderzijde van het gangspil bevond zich een ketting of kroonrad voor het overbrengen van de draaibeweging op een rad dat aan de hoofdas van de pantserkoepel kon worden verbonden.
De hoofdas bracht door een raderwerk de draaibeweging over op het rondsel dat de koepel liet draaien. Op de houten vloer van de gangspilverdieping waren latten aangebracht om het uitglijden tegen te gaan. Het gangspil kon worden bediend door 10 man. De soldaten konden, al lopend over deze latten, tegen de handbomen duwen waardoor men met handkracht de pantserkoepel met het geschut kon draaien.
Dit gebeurde als de stoomkracht wegviel.
Tijdens het draaien van de koepel op handkracht moesten de soldaten, na het commando **'koepel halt'**, onmiddellijk buiten de spaken stappen en front naar het spil maken. De koepel werd namelijk hydraulisch geremd en vastgezet voor men het schot kon laten afgaan. Zou men dan nog tussen de spaken staan dan kon men door de terugslag ernstig gewond raken of zelfs gedood worden. In de houten vloer van de gangspilverdieping waren doorlaatkokers aangebracht om de projectielen en laadgoten naar de projectielverdieping te kunnen hijsen.

De projectiel- en koepelverdieping.
Een verdieping hoger ligt, in de A-koepel, de projectielverdieping (9,5 m + AP). Boven deze verdieping draaide de pantserkoepel met het geschut. Nadat op de begane grond de munitiewerkers in de kruit- en projectielkamers de granaten en kardoeszakken gereed hadden gemaakt werden deze op lorries over de rails naar de hijskokers gereden.
Vervolgens werd een granaat van 215 kg in een haak gehangen en met de hand omhoog gehesen naar de projectielverdieping, daarna volgden de kardoeszakken. Op de projectielverdieping legde men de granaat in de laadgoot op het projectielwagentje en reed men dit wagentje onder de hijskoker in de vloer van de geschutskoepel. Nu werd de granaat rechtop gezet en met de laadgoot opgehesen tot hij achter het sluitstuk van het kanon hing.
Hierna kantelde men het projectiel met de laadgoot en haakte men de laadgoot achter de geopende achterzijde van het kanon. Door de opening schoof men met hulp van de hydraulische aanzetter de granaat in de verbrandingskamer, waarna de twee kardoeszakken volgden.
Vervolgens haakte men de laadgoot af en sloot men het sluitstuk van het kanon.
Het kanon was nu gereed om af te vuren.
De koepelcommandant kon nu de kanonnen op aanwijzing van de fortcommandant op het doel gaan richten.

In de koepelverdieping van het 24 cm geschut werkten 15 man, te weten:

1 officier, koepelcdt
2 onderofficieren, stukscdt's
10 kanonniers, bediening
1 spreekbuisbediende
1 onderofficier afstandlezer.

Deze soldaten maakten allen deel uit van het Korps Pantserfortartillerie, later het Regiment Kustartillerie.
De koepelcommandant stond op het bordes tussen beide kanonnen. Vanaf deze plaats kon hij met zijn verrekijker via een kijkspleet boven in de koepel, het doel observeren. Hierna kon hij de koepel in de gewenste positie laten draaien en de kanonnen laten richten aan de hand van enige hulpmiddelen. Boven aan de torenmuur was namelijk een grote messing ring met een gradenverdeling van 360 graden bevestigd terwijl op de muur rondom een panoramatekening van zwarte silhouetten was aangebracht. De silhouetten stelden de opvallende punten in de omgeving voor, met daaronder de schietafstanden vermeld. Onder andere de kerktoren van Brielle (9100 m), de herberg Staelduinen (3550 m) en de kerktoren van Monster (6100 m).
In de ijzeren koepel was voor elke loop een minimaal schietgat aangebracht, waardoor de lopen van de kanonnen naar buiten staken. In dit schietgat was voldoende ruimte om de lopen omhoog en omlaag te richten (12 graden omhoog en 13 graden omlaag) De schietgaten waren aan de buitenkant, rond de kanonlopen, afgedekt met zeildoek om regen en wind buiten de koepel te houden.
Als de kanonnen geladen en gericht waren kon men ze af gaan schieten. Tijdens het afschieten hadden de kanonniers watjes met reuzel in hun oren ter bescherming van hun trommelvliezen tegen het lawaai van het schieten.
Ook hadden zij houtjes of benen knoopjes tussen hun tanden om op te bijten. Dit was nodig omdat er tijdens het schieten een grote luchtdruk ontstond waardoor de kanonniers hun tanden niet in bedwang konden houden en hun gebit door het klapperen van hun tanden kapot zou kunnen gaan.

Na het afgaan van het schot liep het kanon 1,5 meter terug, zwaar geremd door hydraulische remcilinders, waarna het kanon weer terug kwam in batterij (= originele stand). Het sluitstuk werd nu weer geopend en dikke wolken kruitdamp kwamen nu uit het laadgat in de koepel terecht. Om te voorkomen dat er teveel kruitdamp in de koepel zou komen werden de kanonslopen van de wind af gedraaid. Ondanks dat stond de koepel regelmatig blauw van de kruitdamp, zodat de kanonniers elkaar nauwelijks konden zien.
De stuksbemanning bracht nu een nieuwe granaat met kardoeszakken in de kamer, sloot het sluitstuk en het kanon was weer klaar om af te vuren. De kanonnen konden één maal per 4 á 5 minuten een schot afgeven. Dit was omstreeks 1900 een flinke vuursnelheid. Indien het fort in gevecht zou raken met vijandelijke oorlogsschepen dan zou het voor deze schepen erg moeilijk zijn om aan de granaten van het fort te ontkomen. Het was namelijk moeilijk voor de commandanten van deze oorlogsschepen om in het smalle vaarwater van de Maasmond, tussen de pieren, te manoeuvreren. De toenmalige oorlogsschepen beschikten nog niet over erg betrouwbare stoommachines en sommige schepen voerden zelfs nog hulpzeilen. Het veroveren van het fort en het vrijmaken van het vaarwater naar de Rotterdamse haven zou de vijand veel mensenlevens, schepen en tijd kosten.

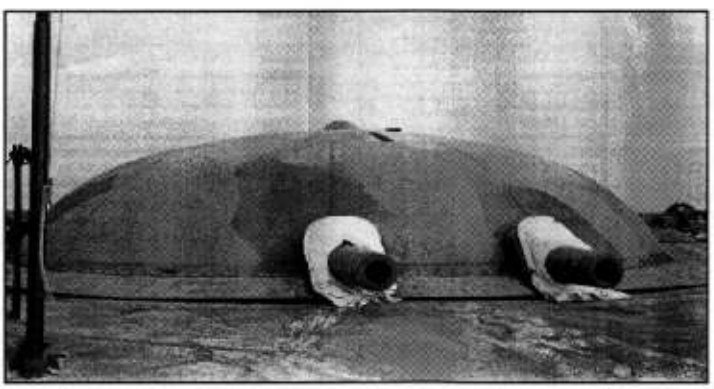

foto: archief Stichting Fort aan den Hoek van Holland.

Nederlands militair kustverdedigingsmuseum "Fort aan den Hoek van Holland"

Bezoekadres: Stationsweg 82, 3151 HS Hoek van Holland - Postbus 9, 3150 AA Hoek van Holland
Telefoon: 0174-382898 - Postbank 126457 - Internet: www.forthvh.nl - E-mail: info@forthvh.nl

Maak een reis door het verleden. Kijk in de soldatenkamers vanaf 1890 en de vergadering van het Nederlands kabinet van mei 1940. Neem kennis van de kustverdediging en beleef de strijd om onze bevrijding in het best bewaarde pantserfort van Nederland.

Openingstijden in 2010

Het museum is voor individueel bezoek geopend het ***eerste weekend*** van de maanden februari t/m november op zaterdag van 13.00 tot 16.00 uur en op zondag van 12.00 tot 16.00 uur.
Een rondwandeling duurt ongeveer twee uur. Met behulp van korte teksten krijgt men uitleg bij de exposities.
Met een ***Museumgids*** (te koop voor ***€ 1,50*** bij de ingang) in de hand krijgt men over de hele route door het fort technische en achtergrondinformatie.
De toegangsprijs bedraagt tijdens deze ***eerste weekenden*** voor volwassenen € 5,50. Voor kinderen tot 12 jaar en personen van 65+ € 3,50. Kinderen tot 4 jaar en begunstigers hebben gratis toegang. Met de Museumkaart of Rotterdampas wordt het respectievelijk € 4,00 of € 2,00 p.p.

Rondleidingen

Tijdens de **zomervakantie** in juli en augustus staan op dinsdag, woensdag en donderdag om 13.00 uur **en** om 14.30 uur ervaren rondleiders klaar om u te begeleiden bij een complete rondleiding. Tijdens de overige vakantieperiodes is de aanvangstijd 13.30 uur.
Ook op vele zondagen, uitgezonderd het eerste weekend van de maand, zijn er rondleidingen. Deze zondagrondleidingen beginnen om 13.00 **en** om 14.30 uur. Voor al deze rondleidingen geldt dat vooraf aanmelden niet nodig is.
Deelname kost voor volwassenen € 6,- en voor kinderen tot 12 jaar € 4,-. Kinderen onder de 4 jaar hebben gratis toegang. Met de Rotterdampas wordt het respectievelijk € 4,50 of € 2,50 p.p.
De precieze data staan vermeld op onze website **www.forthvh.nl** of zijn telefonisch op te vragen via 0174-382898.

Op afspraak

Voor groepen van minimaal 10 personen kunnen het hele jaar - behalve op zondag- rondleidingen worden georganiseerd.
Voor zaterdagavond en zondagochtend geldt de voorwaarde dat de groep uit minimaal 30 personen moet bestaan.
De kosten bedragen € 6,- p.p.
Voor een afspraak kan contact worden opgenomen met het fort, tel. 0174-382898, fax 0174-310128, of e-mail info@forthvh.nl
Voor **scholen** en onderwijsinstellingen geldt een tarief van € 3,50 per leerling en/of begeleider.

Bijeenkomsten

Voor groepen van particulieren, verenigingen of bedrijven kan, voor of na de rondleiding, in de ambiance van het fort een bijeenkomst worden gehouden. Dat kan zijn een conferentie, een receptie, een reünie of een samenzijn in gasterij Barbara.
Basis is steeds de toegangsprijs met rondleiding.
Voor catering en andere voorzieningen zijn optioneel.
Nadere informatie is verkrijgbaar bij het fort: tel. 0174-382898.

Mindervaliden

Het fort is voor een groot deel toegankelijk voor mindervaliden. Rolstoelen staan gereed bij de ingang.

Colofon

De Fort Ordonnans verschijnt onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting Fort aan den Hoek van Holland

In ***deze*** Fort Ordonnans bijdragen van:

Wil Meier, Dick Ruis, Hans Jonker,
Charles Karbaat, Piet van Noort, Hans van Aalst.
Lay-out & Druk: Fortdrukkerij Johan Koopmans

GEREGISTREERD MUSEUM

Waar te vinden?

Het museum vindt u aan de Stationsweg 82, Hoek van Holland.

Per auto: E25 of E30/A20 naar Hoek van Holland en daar op de ANWB bewegwijzering de aanduiding 'Havens 1000' volgen of postcode 3151 HS 82 in uw Navigatiesysteem.
Per trein: elk half uur vanaf Rotterdam CS naar Station Hoek van Holland Haven of Strand.
Per bus: vanaf Den Haag Leyenburg, lijn 35, Naar halte Station Hoek van Holland Haven en dan 10 minuten lopen langs de Berghaven en Stationsweg.
Per fiets: fietspaden vanaf Rotterdam en Den Haag.

Wordt begunstiger van het fort!

Het Nederlands Kustverdedigingsmuseum Fort aan den Hoek van Holland wordt volledig door vrijwilligers in stand gehouden. Financieel is het fort afhankelijk van entreegelden, subsidies, begunstigers en sponsors.

Men kan ***begunstiger worden*** door aanmelding bij het bestuur. De jaarlijkse bijdrage van tenminste € 15,- kan voldaan worden per acceptgiro. Met een eenmalige bijdrage van € 250,- wordt men ***'Begunstiger voor het leven'*** met dezelfde rechten maar zonder de jaarlijkse betalingsplicht. De begunstiger ontvangt een begunstigerskaart, waarmee men ***gratis toegang*** heeft tot het museum tijdens de openstellingen.
De begunstiger ontvangt de Fort Ordonnans.

Bedrijven kunnen ook ***sponsor worden***. Men krijgt dan een naamsvermelding op het sponsorbord. De bestuurskamer is beschikbaar voor directiebijeenkomsten en het bedrijf krijgt gratis toegang tot het museum. De toegangskaart geldt voor twee personen per bezoek als het museum is opengesteld.
Sponsors betalen een bijdrage van min. € 150,- per jaar.